

Çeviren: Av. Mesut Bilicitürk

Metnin orijinaline [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

COP28'in Analizi: Dubai İklim Görüşmelerinin Önemli Sonuçları Neler ve Sırada Ne Var?

COP28 iklim görüşmeleri, kırılgan ülkelerin iklim etkileri nedeniyle karşı karşıya kaldıkları ve giderek ağırlaşan kayıp ve zararların karşılanmasına yönelik yeni bir fonun oluşturulmasına yönelik çalışmalarla başladı ve iklim değişikliğinin ana nedeni olan fosil yakıtlarla mücadeleye yönelik ilk uluslararası anlaşmayla sona erdi. Dubai'deki zirvenin devamı niteliğindeki bu toplantılar, dünyanın temel iklim sorunlarını ele almak üzere başlatıldı. Bu sorunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Emisyonları azaltmak için gerekli sistemlerin hızla dönüştürülmesi
- Halihazırda meydana gelen önemli etkilere müdahale edilmesi

Bu yılki COP'un büyük bir bölümünde öne çıkan konu, Paris Anlaşması'nın her beş yılda bir ilerlemeyi değerlendirme ve daha güçlü iklim eylemini harekete geçirme süreci olan ilk Küresel Durum Değerlendirmesi oldu. BAE Mutabakatı olarak adlandırılan Dubai'deki Küresel Durum Değerlendirmesi sonucu, iklim konularının tamamını kapsayarak enerji, ulaşım ve doğa için kritik mesajlar verdi ve 2025'te yapılacak bir sonraki ulusal katkı beyanları (NDC'ler) için yönlendirme sağladı.

"Fosil yakıtlardan" çıkış kararı, BM iklim müzakerelerinin 30 yıl önce başlamasından bu yana ilk kez bir COP'un resmî sonuç bildirgesinde yer aldı. Özellikle petrol ve doğalgaz sektörünün yoğun baskısına rağmen kilit ülke müzakerecileri kararlılıklarını koruyarak fosil yakıt döneminin sonunun başlangıcına işaret eden bir anlaşmaya imza attılar ki bu da tarihin en sıcak yılına uygun bir kapanış oldu.

Resmi iklim müzakerelerinin dışında da metan emisyonlarının azaltılması, daha sürdürülebilir gıda sistemlerinin oluşturulması, ormanların korunması ve daha fazlası için yeni taahhütler dahil olmak üzere önemli ilerlemeler kaydedildi.

Ancak yaşananların hepsi iyi haber niteliği taşıymıyordu. Küçük Ada Devletleri İttifakı'nın (AOSIS) baş müzakerecisi, 39 ülkeden oluşan bir grup, anlaşmanın birçok iyi unsuru olmasına rağmen, karbon tutma teknolojisine ve diğer maddelere verdiği desteğin endişe verici olduğunu söyleyerek, gidişatın düzeltilmesi gerektiğini vurguladı. İklim krizini önlemek için gereken düzeltmenin "henüz güvence altına alınmadığını" belirtti.

Ayrıca müzakerelerin diğer alanlarında da yeterli düzeyde ilerleme sağlanamadı. Hükümetlerin uyum hedefleri yeterince detay içermiyordu. Finansman pek çok konuda yetersiz kaldı; Dünyanın şu anda taahhüt ettiği devasa temiz enerji dönüşümünün nasıl karşılanacağı hâlâ belirsizliğini koruyor. Önümüzdeki yıl Azerbaycan'da yapılacak iklim zirvesinde (COP29) finansmanla ilgili çetrefilli temel sorulara çözüm üretilmesi gerekiyor.

Bu yazıda, COP28'in sonuçları daha derinlemesine incelenerek dünyanın kilit konularda nereye gitmesi gerektiği aşağıdaki başlıklar özelinde açıklanmıştır:

- Fosil Yakıtlar ve Temiz Enerji
- Kayıp ve Hasar
- Adaptasyon
- İklim Finansmanı

- Ulusal Katkı Beyanları (NDC'ler)
- Karbon Piyasaları
- Yiyecek
- Şehirler
- Metan
- Ormanlar ve Arazi Kullanımı

Fosil Yakıtlardan Temiz Enerjiye Hızlı Geçiş

Ne Oldu?

BAE Mutabakatı, dünyanın "enerji sistemlerinde fosil yakıtlardan adil, düzenli ve hakkaniyetli bir şekilde uzaklaşması, 2050 yılına kadar net sıfıra ulaşmak için bu kritik on yılda hızla harekete geçilmesi" çağrısında bulunmuştur. Bu, hem fosil yakıtlardan yakın vadede hızlı bir çıkış hem de sıfır karbonlu bir geleceğe doğru uzun vadeli bir yönelim anlamına gelmektedir.

Bu sonuç aynı zamanda 2030 yılına kadar dünyanın yenilenebilir enerji kapasitesinin üç katına ve enerji verimliliğinin iki katına çıkarılmasına yönelik bir anlaşmayı da içermektedir ki bu hedefler COP'un başlangıcında 130 ülke tarafından verilen bir taahhüdü de yansıtmaktadır. Ayrıca COP kararı ülkelere, sadece sıfır emisyonlu araçlar değil, aynı zamanda toplu taşıma ve güvenli bisiklet altyapısına geçiş gibi çeşitli yollarla karayolu taşımacılığında kaynaklanan emisyon azaltımlarını hızlandırma çağrısında bulunmuştur.

Sonuç, söz konusu dönüşümün adil ve eşitlikçi olması çağrısında bulunmakta ve farklı ulusal koşulların dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu kabul, ülkelerin küresel enerji dönüşümüne nasıl katkıda bulunacaklarını ve ülkelerde kimseyi geride bırakmamayı nasıl sağlayacaklarını belirlerken ulusal politika yapımı için temel bir dayanak oluşturmaktadır. Ancak genel mesaj, her ülkenin bu dönüşümün bir parçası olması gerektiğidir.

Toplantıdan çıkan tüm sonuçların olumlu olmadığını belirtmek gerekmektedir. Yenilenebilir enerji kaynakları çoğu insan için en ucuz enerji seçeneği olsa da, projenin başlangıcında diğer teknolojilere kıyasla daha fazla yatırım gerektirmekte ve gelişmekte olan ülkeler için rüzgar ve güneş enerjisini genellikle ulaşılamaz kılan faiz oranları ve tutarsız politikalardan etkilenmektedir. Bu finansal zorlukların COP28 sonuçlarında ele alınmamış olması, bir sonraki BM iklim zirvesinde ele alınması gereken önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

Nihai sonuç aynı zamanda petrol ve doğal gaz üreticisi ülkeler ile fosil yakıt çıkar gruplarına bazı boşluklar bırakmıştır. Örneğin, anlaşma "geçiş dönemi yakıtlarına" destek vermektedir ki bunun elektrik üretiminde karbon yoğunluğu en yüksek üçüncü yöntem olan doğal gaz anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca sonuç, karbon yakalama ve depolama (CCS) teknolojisinin sınırlarını tespit etmekte başarısız olmuştur (her ne kadar bu teknolojinin özellikle azaltım yapılması zor sektörlerle odaklanması gerektiği söylene de). Tüm tahminlere göre, karbon yakalama ve depolama iklim değişikliğiyle mücadelede sadece çok küçük bir rol oynayabilir- örneğin Uluslararası Enerji Ajansının net sıfır senaryosuna göre karbon yakalama ve depolama 2030 yılına kadar enerji sektöründe ihtiyaç duyulan 15 giga tonluk karbon emisyonu azaltımının sadece 1 giga tonluk kısmını karşılayabilmektedir. Bu nedenle doğal gaz ve karbon yakalama teknolojisi, temiz enerjiye geçişi yavaşlatmak için bahane olarak kullanılmamalıdır.

Bir diğerk gelişme ise Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın, katılımcı şirketlere 2050 yılına kadar net sıfır emisyona ulaşma taahhüdünde bulunduğu bir tüzük yayınlaması olmuştur. Bu taahhüt, sektörün iklim krizine katkısının yüzde 95'ini oluşturan petrol ve doğal gaz şirketlerinin sattığı yakıtın bir damlasını bile kapsamamaktadır. Hükümetler, petrol ve doğal gaz endüstrisinin hem üretimini hem de ürettikleri yakıtların kullanımını kontrol altına almasını zorunlu kılmadıkça ve bu yakıtlara olan talebin önemli ölçüde azaltılmasını sağlamadıkça dünya iklim hedeflerine ulaşamayacaktır.

Sırada Ne Var?

Kararları gerçeğe dönüştürmek için, ülkelerin 2025'te tamamlanacak olan bir sonraki ulusal katkı beyanlarına güçlü hedefler eklemeleri gerekmektedir. Kritik bir diğerk nokta ise gelişmekte olan ülkeler için enerji dönüşümünü mümkün kılacak çok daha fazla finansmanın harekete geçirilip geçirilemeyeceğine ilişkindir.

Kayıp ve Hasar Fonunun Faaliyete Geçmesi

Ne Oldu?

Aylar süren yoğun görüşmelerin ardından Dubai zirvesinin ilk gününde Kayıp ve Hasar Fonu tam olarak faaliyete başlamıştır. Fon, iklimden zarar gören ülkelerdeki insanların uyum sağlama kapasitesinin ötesine geçen iklim etkileriyle başa çıkmalarına yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır. Ancak fonun hayata geçirilmesi, gelişmekte olan ülkelerin bir anlaşmaya varabilmek için önemli tavizler vermek zorunda kaldığı zorlu bir yolculuk olarak tarihe geçmiştir.

Bir dizi ülke de fonu doldurmak için yaklaşık 700 milyon dolar ile öne çıkmıştır. Bu, her ne kadar memnuniyet verici olsa da kırılgan ülkelerin 2030 yılına kadar karşılaşılabileceği 580 milyar dolarlık iklim kaynaklı hasarla kıyaslandığında bu miktarın çok az olduğunun belirtilmesi gerekmektedir.

Ülkeler ayrıca BM'nin Afet Risk Azaltma Ofisi ve Proje Hizmetleri Ofisi'nin, kırılgan ve gelişmekte olan ülkelere kritik teknik yardım sağlayacak olan Santiago Kayıp ve Hasar Ağı'na ev sahipliği yapması konusunda anlaşmaya varmıştır.

Kayıp ve hasar konusu Küresel Durum Değerlendirmesi kararına dahil edilmiş olsa da, bu konu azaltım ve uyumun yanı sıra iklim değişikliğiyle mücadelenin üçüncü ayağı olarak kabul görmüş değildir. Bu durum, iklim değişikliğinin artan etkilerinin en ağır yüküyle karşı karşıya kalan kırılgan topluluklar ve gelişmekte olan ülkeler için önemli bir ihmal anlamına gelmektedir.

Sırada Ne Var?

Yakında oluşturulacak olan Kayıp ve Hasar Fonu Kurulu, fon politikalarının amaca uygun olmasını, ihtiyaçlara cevap vermesini ve kaynakları geniş ölçekte harekete geçirmesini sağlamalıdır. Dünya Bankası müzakerecilerin fona ev sahipliği yapma davetine yanıt vermeli ve ülkelerin ortaya koyduğu koşulları kabul edip edemeyeceklerini belirlemelidir. Fonun projelere finansman sağlamaya başlayabilmesi için kurumsal düzenlemelerin COP29'a kadar tamamlanması gerekmektedir.

Aynı zamanda, ülkeler iklimden etkilenen toplulukların ihtiyaçlarını karşılamak için daha büyük taahhütlerle öne çıkmalı ve fosil yakıt ve nakliye vergileri gibi yenilikçi finansman kaynaklarını harekete geçirmeli ve Santiago Ağı için de finansman sağlamalıdır. Ayrıca ülkeler, öngörülebilir ve yeterli finansmanı sağlamak için mümkün olan yerlerde maliyet tahminleri sunmak dahil olmak üzere, bir sonraki ulusal katkı beyanlarına kayıp ve hasarla ilgili ayrıntılı bölümler eklemelidir.

Küresel Uyum Hedefi için Çerçeve Oluşturulmasına Rağmen Finansman Eksikliği

Ne Oldu?

2015 Paris Anlaşması, uyum kapasitesinin artırılması, direncin güçlendirilmesi ve iklim değişikliğine karşı kırılganlığın azaltılması için bir hedef belirlemiş olsa da, müzakereciler henüz net hedefler veya bunların nasıl ölçüleceği gibi iklim değişikliğine uyum konusundaki bu Küresel Hedefi anlamak için bir çerçeve tanımlamamıştır. İki yıl süren tartışmaların ardından müzakereciler COP28'de belirli tema ve sektörler (su ve sağlık gibi) ile uyum politikası süreci için zamana bağlı küresel hedefler üzerinde anlaşmaya varmıştır. Ancak hedefler sayısallaştırılmamış ve gelişmekte olan ülkeler için mali ve diğer destekleri içermemiştir.

Küresel Uyum Hedefi çerçevesi, uyum finansmanı açığının giderek büyümekte olduğu gerçeğine sadece üstünkörü bir atıfta bulunmaktadır. Öte yandan Küresel Durum Değerlendirmesi sonuçları, mali desteğin, uyum finansmanının iki katına çıkarılmasına yönelik mevcut taahhüdün de üzerinde bu desteğin önemli ölçüde artırılması gerektiğini ve uyum ihtiyaçlarının evrim geçireceğini kabul etmiştir.

Sırada Ne Var?

Yeni çerçeveyi daha da geliştirmek için müzakereciler, temel hedeflere yönelik ilerlemenin ölçülmesi ve değerlendirilmesi için göstergeler geliştirmek üzere iki yıllık bir çalışma programı oluşturmuştur. İleriye dönük bir bakış açısıyla, çerçeve, gelecekteki Küresel Durum Değerlendirmelerinde uyuma yönelik eksikleri tamamlamak için bir fırsat sunmaktadır. Ancak uyum için finansmanın artırılmasına ilişkin net bir yol haritası olmadan - özellikle 2025 yılına kadar uyum finansmanının iki katına çıkarılması hedefi - uyum finansman açığının nasıl doldurulacağı konusunda hesap verebilirliğin sağlanamayacağı düşünülmektedir. Müzakerecilerin COP29'da bu ve diğer finansman konularını ele almaları gerekmektedir.

Yeni Finans Hedefi Açıklanırken Finansla İlgili Zorlukların Gelecek Yıla Ertelenmesi

Ne Oldu?

COP28 sonuçları finans konularının çoğunu COP29'a bırakırken, Yeni Kolektif Niteliksel Hedef olarak adlandırılan yeni bir iklim finansmanı hedefinin kabul edilmesi gelecek yılın en önemli gündem maddesini oluşturmaktadır. Bu yeni hedef, gelişmiş ülkelerin 2009 yılında ilk kez kabul ettikleri, gelişmekte olan ülkelere yıllık 100 milyar dolar iklim finansmanı sağlama taahhüdünün yerini alacaktır. Bu yeni hedef belirlenirken, gelişmekte olan ülkelerin 2030 yılına kadar 5.8 trilyon- 5.9 trilyon dolar civarında olacağı tahmin edilen ihtiyaç ve önceliklerini dikkate alması gerekecektir. Dubai'deki müzakereciler, zaman çerçevesi, şeffaflık

düzenlemeleri, kaynaklar ve yapı gibi unsurlara ilişkin seçenekleri daha da netleştirmek yerine yeni bir hedef belirleme sürecine başlamıştır.

Küresel Durum Değerlendirmesi kararı, finans alanında kaydedilen ilerlemenin yansımalarını da içermektedir. Bu kapsamda, ülkelerin 2021'de 100 milyar dolarlık hedefi tutturamadıkları kabul edilmiş, ancak müzakereciler bu açığın kapatılıp kapatılmayacağını veya nasıl kapatılacağını belirlememiştir. Çıkan sonuçta ayrıca, Madde 2.1c'de belirtildiği üzere, tüm finansman akışlarının Paris Anlaşması'nın hedefleriyle tutarlı hale getirilmesi ihtiyacı da kabul edilmiştir. Kamu ve özel sektöre yönelik birçok kaynağı kapsayacak bu durum, finansmanın sadece olumlu iklim eylemlerini ilerletmekle kalmayıp aynı zamanda fosil yakıt teşvikleri gibi zararlı finansmanlardan da kaçınacak şekilde düzenlenmesini gerektirmektedir. Bu konularda daha fazla tartışma yapılmasını kolaylaştırmak amacıyla Dubai'de alınan sonuç, Şarm-el-Şeyh'te COP27'de Madde 2.1c'nin kapsamı konusunda başlatılan diyalog sürecini genişletmiştir. Ayrıca Küresel Durum Değerlendirmesi Kararı ayrıca çok taraflı kalkınma bankaları, kurumsal yatırımcılar ve diğer finansal aktörler dahil olmak üzere çok taraflı finansal mimaride reform yapılmasının önemini vurgulamıştır.

COP28 ayrıca, gelişmekte olan ülkeleri iklim değişikliğiyle mücadelede desteklemeye adanmış en büyük uluslararası fon olan Yeşil İklim Fonu'nun ikinci kez yenilenmesi için 3.5 milyar dolarlık yeni taahhütte bulunulmasını sağlamıştır. İkinci yenileme, toplamda 12.8 milyar dolar ile ilk yenilemeden yüzde 28 daha fazladır. Şimdiki zorlu süreç, gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarını karşılayan ve özel finansmandan yararlanan yüksek kaliteli yatırımlarla, taahhütlerin gerçek mali ödemelere dönüşmesini sağlamak olacaktır.

Sırada Ne Var?

Müzakereciler, COP29'a kadar Yeni Kolektif Sayısallaştırılmış Hedef'in¹ (NCQG) unsurlarını ele almak üzere en az üç teknik uzman diyalog toplantısı düzenleyecektir; bunlar arasında hedeflenmesi gereken miktarlar, zaman çizelgesi, nelerin finanse edileceği, ilerlemenin nasıl ölçüleceği gibi pek çok konu yer almaktadır. Müzakereciler ayrıca taslak bir müzakere metni için bir çerçeve geliştirirken, bakanlar ve diğer yetkililer COP29'a kadar üst düzey diyaloglar ve diğer siyasi temaslarda bulunacaktır.

Ulusal İklim Taahhütlerinin Güçlendirilmesi

Ne Oldu?

Küresel Durum Değerlendirmesi neticesinde ülkelere 2025'teki COP30'dan çok önce yeni ulusal katkı beyanlarını sunmaları çağrısında bulunulmuştur. Bir sonraki dönemde ise ülkelerin 2030 hedeflerini güncellemeleri ve 2035 için yeni hedefler belirlemeleri planlanmaktadır. COP28 kararı, BM Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin ısınmayı 1.5 C derece ile sınırlandırmanın küresel sera gazı emisyonlarını 2035 yılına kadar 2019 seviyelerinin yüzde 60 altına düşürmeyi gerektirdiğini tespit ettiğine dikkat çekerek, bu yeni ulusal katkı beyanlarının daha iddialı olması gerektiğinin altını çizmektedir.

¹ Yeni Toplu Nicel Hedefli İklim Finansı (*The New Collective Quantified Goal on Climate Finance*), Paris Anlaşması taraflarının resmi toplantısında alınan ve 2025 yılı öncesinde yılda 100 milyar dolar üzerinden belirlenmesi öngörülen yeni bir küresel iklim finans hedefini ifade etmektedir. Daha ayrıntılı bilgi için [bu belgeyi](#) inceleyebilirsiniz.

COP28 sonuç bildirgesinde, revize edilmiş 2030 emisyon hedeflerini tamamlayıcı olarak, bir sonraki ulusal katkı beyanlarının emisyonları azaltmaya yönelik mevcut eylemleri geliştirmesinin yanı sıra adaptasyon, adil dönüşüm çalışmaları ile kayıp ve hasara yönelik plan ve öncelikleri de içermesi gerektiği belirtilmektedir. Bu sonuç ayrıca ulusal katkı beyanlarının temiz enerji, doğanın korunması, karayolu taşımacılığı gibi birçok sektördeki dönüşümü yansıtmaması gerektiğini de belirtmektedir.

Sırada Ne Var?

Hükümetler bir sonraki ulusal katkı beyanlarını 2024 yılında hazırlamaya başlayacaktır. COP28, BM'nin onlara yardımcı olmak için bir dizi küresel ve bölgesel çalıştay ve kapasite geliştirme oturumuna ev sahipliği yapması çağrısında bulunmaktadır. Bu kapsamda 2025 yılında BM Genel Sekreteri, ülkelerin yeni taahhütlerini sunmaları için özel bir etkinlik düzenleyecektir.

Konuyla ilgili olarak müzakereciler, COP28, COP29 ve COP30 başkanlıklarının, daha iddialı ulusal katkı beyanlarının güvence altına alınması ve harekete geçmeyi teşvik etmek için gerekli finansmanın sağlanması amacıyla önümüzdeki iki yıl içinde uluslararası iş birliğini geliştirmeyi amaçlayan "Görev 1.5'e Giden Yol Haritası" konusunda iş birliği yapmaları konusunda mutabık kalmışlardır.

Karbon Piyasası Müzakerelerinin Dürüstlük Endişeleri Nedeniyle Sürüncemede Kalması

Ne Oldu?

COP28, (Paris Anlaşması'nın 6. Maddesi kapsamındaki) karbon piyasalarına yönelik kurallar konusunda herhangi bir karar almayarak uluslararası karbon ticaretine ilişkin önemli soruları cevapsız bırakmıştır. Karbon piyasalarını belirsizlik içinde bıraksa da, bu konuların gelecek yıla ertelenmesi çevresel bütünlüğü ve şeffaflığı zedeleyebilecek kuralların kabul edilmesinin de önüne geçmiştir.

Bu süreçte ülkelerin üzerinde anlaşamadığı dört ana konuyu şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Emisyon azaltımlarının diğer ülkelere transferine izin verme süreci ile bu iznin ne zaman gözden geçirilebileceği veya iptal edilebileceği
- Gizli bilgilerin gözden geçirilmesi ve ülke raporlarındaki tutarsızlıkların düzeltilmesi süreci
- Karbon ticaretinin ülkelerin ulusal katkı beyanlarını karşılamalarına nasıl yardımcı olabileceğini ifade eden "iş birliğine dayalı yaklaşımların" kapsamı ve tanımı;
- 6. madde kapsamında hangi faaliyetlerin karbon piyasalarına dahil edilmeye uygun olduğu

Müzakereciler tarafından Paris Anlaşması Madde 6.4'te öngörülen Gözetim Organının (*Supervisory Body*) metodolojiler ve uzaklaştırmalarla ilgili tavsiyeleri de kabul edilmemiştir. Bu ve diğer askıda kalan konular COP29'a ertelenmiştir.

Sırada Ne Var?

Müzakerelere önümüzdeki yıl Azerbaycan'da devam edilecektir. Bu süre boyunca, projelerin sızıntı riskleri, uzaklaştırmaların kalıcılığı ve koruma önlemlerini değerlendirmelerine yardımcı

olacak çeşitli araçlar geliştirilecektir. Ayrıca BM'nin merkezi kredilendirme mekanizmasından elde edilecek karbon kredileri için de bir sicil oluşturulacaktır.

Gıdanın Nihayet Menüde Yer Alması

Ne Oldu?

COP müzakereleri dışında, ülkeler ve diğer aktörler gıda konusunda önemli duyurular yapmıştır; bu konu tarihsel olarak COP'un dışında bırakıldığı için bir dönüm noktasıdır. Dünya üzerindeki toprakların yaklaşık yüzde 80'ini kapsayan yüz elli dokuz ülke, 2025 yılına kadar gıda ve gıda sistemlerini ulusal katkı beyanlarına entegre etme taahhüdünde bulunarak Sürdürülebilir Tarım, Dirençli Gıda Sistemleri ve İklim Eylemine ilişkin COP28 BAE Deklarasyonunu imzalamıştır. İmzacılar arasında Arjantin, Brezilya, Çin, AB, Rusya, Türkiye, Ukrayna ve ABD gibi gıda sistemindeki büyük emisyon kaynakları ve küresel aktörler de yer almaktadır.

Gıda Sistemlerinin Dönüşümü için Destekçiler İttifakı (ACF) da faaliyete başlamıştır. Aralarında Brezilya, Kamboçya, Norveç, Sierra Leone ve Ruanda'nın da bulunduğu üye ülkeler, BAE deklarasyonunun hedefleri doğrultusunda daha hızlı harekete geçmek için "tüm hükümet" düzeyinde bir yaklaşımda bulunacaklarını taahhüt etmiştir. Ayrıca BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) açlığın ortadan kaldırılmasının yanında iklim değişikliğinin nasıl önlenebileceğine ilişkin bir yol haritası yayınlamıştır.

Müzakereler kapsamında Küresel Durum Değerlendirmesi, özellikle "dirençli gıda sistemleri" dahil olmak üzere entegre, çok sektörlü çözümlerin uygulanmasını teşvik etmekte, Küresel Uyum Hedefi için yeni çerçeve ise "iklime dirençli gıda ve tarımsal üretim ile gıda tedariki ve dağıtımına ulaşma" hedefini ortaya koymaktadır. Gıdaya ve gıda sistemlerine yapılan bu yeni referanslar, müzakerelerde gıda, tarım ve iklim arasındaki bağlantı konusunda önemli bir gelişmeye işaret etmektedir. Gerçekten de bu COP, gıdanın iklim çabalarının merkezinde yer almaya başladığı COP olarak tarihe geçmiştir.

Sırada Ne Var?

Şimdi tüm ülkeler gıdayı ve gıda sistemlerini bir sonraki ulusal katkı beyanlarına dahil ederek COP29 ve COP30'a somut ilerleme kaydetmiş olarak gelmelidir. Nihayetinde bu taahhütlerin başarısı, ülkelerin ulusal düzeyde önemli politika reformları ve eylemlerle bunu takip edip etmediklerine göre belirlenecektir. Aynı durum, eşdeğer taahhütlerde bulunan şirketler, çiftçiler ve diğer sivil toplum aktörleri için de geçerlidir.

Şehirlerin İklim Eyleminde Ortak Olarak Öne Çıkması

Ne Oldu?

Şehirler ve diğer ulusaltı aktörler COP28'de daha önceki tüm COP'lardan daha büyük bir rol oynamıştır. Dünya Kaynakları Enstitüsü tarafından desteklenen ve türünün ilk örneği olan "Yerel İklim Eylemi Zirvesi", 500'den fazla belediye başkanı, vali ve diğer ulusaltı lideri bir araya getirerek ulusal katkı beyanları ve finansman dahil olmak üzere kentlerin iklim eylemindeki rolünü gündeme getirmiştir. Yetmiş bir ülke, güçlü kentsel iklim eylemlerini ulusal katkı beyanlarına dahil etmeyi taahhüt etmenin yanı sıra yerel ve ulusal hükümetler arasında planlama, finansman ve uygulama konularında iş birliğini geliştirmeyi taahhüt ederek Yüksek

Hırslı Çok Düzeyli Ortaklıklar Koalisyonu (CHAMP)² girişimine katılmıştır. Ayrıca BM İnsan Yerleşimleri Programı, Kentleşme ve İklim Değişikliği konulu ikinci Bakanlar Toplantısına da ev sahipliği yapmıştır.

Nihai COP28 anlaşması, karbondioksit emisyonlarının yüzde 70'inin kentsel alanlardan kaynaklandığı düşünüldüğünde, kentlerin kritik iklim savaş alanları ve eylem ortakları olarak görülmeye başlandığını ortaya koymaktadır. Hava kirliliği, sel, aşırı sıcaklar ve çok sayıda kırılğan insanın yuvası olan şehirler için özellikle önemli olan "çok düzeyli" eylemler konusunda geliştirilmiş bir söylemin yanı sıra sıfır emisyonlu araçlar ve kırılğan topluluklarda sağlık üzerindeki etkilerin azaltılması konusunda yeni bir söylem geliştirilmiştir.

Sırada Ne Var?

Kentsel altyapı için yaklaşık 500 milyon dolarlık yeni iklim finansmanı dahil olmak üzere bu taahhütlerin ulusal katkı beyanlarının geliştirilmesi, şehir tasarım ve yönetimi ile hızla büyüyen şehirlerdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesine nasıl yansıtacağı önümüzdeki aylarda belirleyici olacaktır. Ulaşım, enerji sistemleri, konut, hava kalitesi ve kentsel yoksulluğa ulaşan daha fazla iklim finansmanı konularında birleştirilmiş ulusal ve yerel eylemleri yansıtan, 2025'teki bir sonraki ulusal katkı beyanlarında daha iddialı kentsel hedeflerin yer alması gerekmektedir.

Metan Emisyonlarının Azaltılmasına Yönelik Taahhütler ve Finansman

Ne Oldu?

COP28, karbondioksitten 20 kat daha güçlü bir sera gazı olan metan kirliliğini hedef alan cesaret verici eylemlere sahne olmuştur. Hükümet, şirket ve fon kuruluşları, petrol ve doğal gaz, atık ve tarım sektörlerinde metan gazını azaltmaya odaklanan projelere yönelik fonları üç kattan fazla arttıran ve milyarlarca doları daha harekete geçirmeyi hedefleyen 1 milyar doların üzerinde yeni hibe desteği sağlayacaklarını açıklamıştır.

Küresel Metan Taahhüdüne Angola, Kenya, Kazakistan, Romanya ve Türkmenistan olmak üzere beş ülke daha katılmış ve toplam imzacı sayısı 155'e ulaşmıştır. Taahhüt, küresel metan emisyonlarını 2030 yılına kadar 2020 seviyelerine göre yüzde 30 oranında azaltmayı hedeflemektedir. Bu arada ABD metan konusunda yeni düzenlemeler açıklarken, Çin de müzakereler öncesinde metanı bir sonraki ulusal katkı beyanına dahil etme taahhüdünde bulunmuştur.

Küresel Durum Değerlendirmesi sonucu ayrıca tüm ülkeleri metan dâhil olmak üzere CO2 dışındaki emisyonların azaltımını hızlandırmaya çağırmakta ve tüm sera gazlarını bir sonraki ulusal katkı beyanlarına dâhil etmeye teşvik etmektedir.

Sırada Ne Var?

Ülkeler şimdi, 2025'teki bir sonraki ulusal katkı beyanlarına hem genel emisyon hedeflerinde hem de spesifik metan hedeflerinde iddialı adımlar atma fırsatına sahip olacaktır.

² Coalition for High Ambition Multi-level Partnerships

Ormanlar ve Arazi Kullanımı Konusunda İleriye Doğru Küçük Adımlar

Ne Oldu?

2021 yılında 140'tan fazla dünya liderinin on yılın sonuna kadar orman kaybını ve arazi bozulmasını durdurma ve tersine çevirme taahhüdünde bulunduğu Glasgow Orman ve Arazi Kullanımı Deklarasyonu'na yönelik siyasi irade COP28'de devam etmiştir. Bu yıl, imzacılar İklim, Doğa ve İnsan Ortak Bildirisini yayınlarak finansmanı arttırmayı, yerli halklar ve yerel toplulukların katılımını sağlamayı ayrıca iklim ve doğa krizleriyle mücadelede veri toplama sürecini iyileştirmeyi taahhüt etmişlerdir. COP27'de başlatılan Ormanlar ve İklim Liderleri Ortaklığı (FCLP), Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gana, Papua Yeni Gine ve Kongo Cumhuriyeti'nin ormanları koruma ve restore etmeye yönelik ulusal planlarını gerçekleştirmelerine yardımcı olmak için fon ve kapasite sağlayacak dört ülke paketi açıklamıştır.

Buna ek olarak Glasgow Deklarasyonu'nun hedeflerine ulaşılması için ihtiyaç duyulacak yeni finansman mekanizmalarına ilişkin çok sayıda duyuru yapılmıştır. Dünya İklim Eylemi Zirvesi sırasında, 186 milyon doların üzerinde yeni finansman dahil olmak üzere, doğayı koruma ve restore etme amacıyla 2.5 milyar dolar harekete geçirilmiştir. Brezilya, tropikal ormanların korunmasına yönelik finansman sağlayacak küresel bir "Sonsuza Kadar Tropikal Ormanlar" fonu önermiştir. LEAF Koalisyonu ise Kosta Rika ve Gana ile 60 milyon doları aşan değerde REDD³ kredisi temini için anlaşmalarını duyurmuştur.

Sırada Ne Var?

Ülkeler taahhütlerinde ilerleme kaydettikçe, Glasgow Liderler Deklarasyonu Gösterge Tablosu gibi, faaliyetlerinin tutarlı bir şekilde izlenmesini sağlayacak bir sistemin oluşturulması gerekmekte, ulusal kararlılığın da artan uluslararası kamu ve özel finansman ile eşleştirilmesi gerekmektedir. Son olarak, finansmanın sahada doğru kişilere ulaşmasını sağlamak da büyük önem taşımaktadır. Yerli Halklar ve Yerel Topluluklar Platformu bu bağlamda önemli bir forumdur ve yerli kuruluşlarla ortaklıklar kurmayı ve yerli halklar için finansman koordinasyonunu artırmayı amaçlamaktadır.

COP28 Taahhütlerinin Eyleme Dönüştürülmesi

Bu süreçte ilk kez tüm uluslar fosil yakıtlardan uzaklaşmayı ve yenilenebilir enerjiyi hızla arttırmayı resmen kabul ederken, kentler ve gıda sistemleri de iklim mücadelesinde daha önce hiç olmadığı kadar öne çıktı. Müzakereciler Dubai'den ayrıldıktan sonra şimdi dikkatler bir sonraki temel görevlere çevrildi: Bu görevler COP28'de ifade edilen hedeflerin ulusal eyleme dönüştürülmesi ve bunların uygulanması için gerekli finansmanın sağlanması olarak özetlenebilir. Ayrıca, bu taahhütler iklim değişikliğiyle mücadelede tavan değil bir taban olarak

³ Dünya ormanlarının korunması iklim için hayati önem taşımaktadır. Ormanlar büyük miktarlarda karbondioksit yutar ancak tahrip edildiklerinde ya da zarar gördüklerinde sera gazı emisyonlarına neden olabilirler. Bu bağlamda ülkeler, Paris Anlaşması'nın bir parçası olarak ormanları korumak için REDD+ Çerçevesini oluşturmuştur. REDD, "gelişmekte olan ülkelerde ormansızlaşma ve orman bozulmasından kaynaklanan emisyonların azaltılması" (*reducing emissions from deforestation and forest degradation in developing countries*) anlamına gelmektedir. '+' ise ormanların sürdürülebilir yönetimi ve orman karbon stoklarının korunması ve artırılması gibi iklimi koruyan ormanla ilgili ek faaliyetleri ifade etmektedir. Gerçekleştirilen bu REDD+ faaliyetleri çerçevesinde, gelişmekte olan ülkeler ormansızlaşmayı azalttıklarında emisyon azaltımları için sonuç temelli ödemeler alabilmektedir.

görülmelidir. İklim değişikliğine karşı kırılgan topluluklar ve ülkeler bu konuda eksiklik yaşamayı kaldırabilecek düzeyde değildir.

BAE Mutabakatını bir sonraki ulusal katkı beyanlarına dönüştürmek, yenilenebilir enerji kaynaklarıyla fosil yakıtlardan arındırılmış ulaşımın yaygınlaştırılması ve fosil yakıtların her fırsatta sınırlandırılması dahil olmak üzere dönüştürücü iç mevzuat ve politikalar oluşturmak ülkelerin elindedir. Küresel anlaşmalar doğru adımlar atılmasını sağlayabilir, ancak dünyanın kaderini en nihayetinde ülkelerin iklim krizinin ele alınmasında üzerlerine düşeni yapıp yapmadıkları belirleyecektir.